

Шрам

М'євіль Чайна

ОЗНАЙОМЧИЙ ФРАГМЕНТ

Переклад — Д. Беззадіна

© Видавництво «Богдан». Усі права застережено.

Фрагмент надано для ознайомлення. Повна книжка — nashaknyga.com.ua

Чайна М'ЄВіль

Шрам

Серію «Чумацький шлях» засновано 2015 року

З англійської переклала Дар'я Беззадіна

У романі «Шрам» Чайна М'євіль запрошує читачів у фантазмагоричну морську подорож на борту піратського плавучого міста Армада під орудою загадкових Коханців і таємничого Утера Доула. Кінцевою метою подорожі є потаємний розлам у реальності, що його залишили прибульці з іншого всесвіту, хоча про це знають лише обрані. Світ Армади — світ страшний і вабливий, жорстокий і цікавий. Світ, у якому технологія змішана з магією. Армада, як і Новий Кробузон із «Вокзалу на вулиці Відчаю», багатогранна і різнолика. Її також населяють десятки найхімерніших створінь — від уже знайомих інсектоголових хепрі до вампірів і Пороблених. А що далі? Далі пригоди, загадки, таємниці... Але найголовніше — пошуки відповіді на питання життя або смерті: що таке Шрам?

Охороняється законом про авторське право.

Жодна частина цього видання не може бути відтворена в будь-якому вигляді без дозволу видавництва.

«Навчальна книга — Богдан», просп. С. Бандери, 34а, м. Тернопіль, Україна, 46002.

«Навчальна книга — Богдан», а/с 529, м. Тернопіль, Україна, 46008.

У випадку побажань та претензій звертатися: т/ф (0352) 520 607; 520 548 office@bohdan-books.com

Інтернет-магазин «НК Богдан»: www.bohdan-books.com
mail@bohdan-books.com

т. (0352) 519 797, (067) 350 1870, (066) 727 1762

Електронні книги: www.bohdan-digital.com

Гуртові продажі: т/ф (0352) 430 046, (050) 338 4520

м. Київ, просп. Гагаріна, 27: т/ф (044) 296 8956; (095) 808 3279,
nk-bogdan@ukr.net

Інтернет-магазин “Дім книги»: dk-books.com

т. (067) 350 1467; (099) 434 9947

Книга видана в рамках проєкту

«Фантастична Європа: між магією і технологією»

за підтримки програми «Креативна Європа».

Моїй матері Клавдії

З глибокою любов'ю і подякою Еммі Бірчам, знову і завжди.

Велика дяка всім у «Macmillan» та «Del Rey», особливо моїм редакторам Пітеру Лейвері та Крісу Шлупу. І як завжди, не стачить слів, щоб висловити мою вдячність Міку Чітему. Я вдячний всім, хто читав мої чернетки й давав поради: моїй матері Клавдії Лайтфут, сестрі Джемаймі М'євіль, Максу Шеферу, Фарі Мендельсон, Марку Боулду, Оліверу Чітему, Ендрю Батлеру, Мері Сендіс, Ніколасу Блейку, Джонатану Страхану, Коліну Ліндсей, Кетлін О'Ші та Саймону Кавана. Без усіх вас ця книга непомірно збідніла б.

«Один із найяскравіших молодих письменників в будь-якому жанрі».

«Guardian»

«Вигадані М'євілем суспільства, може, й фантастичні, проте цілком цілісні... важко відірватися».

«Daily Telegraph»

«М'євіль все будує планету небачених чудес на наративній тязі з хитросплетіння годинникових механізмів та бойових кораблів... барвистий багаточаровий Всесвіт».

«Independent on Sunday»

«М'євіль з його надзвичайною фантазією та прекрасною прозою швидко стає новою надією наукової фантастики».

«Daily Mirror»

«“Шрам” — багатший і карколомніший досвід, ніж ми могли очікувати від такого молодого письменника».

«Locus»

«Чудернацькі персонажі й химерні сцени... М'євіль подав один із найцікавіших нових голосів у художній літературі, а “Шрам” доводить, що успіх “Вокзалу на вулиці Відчаю” був не випадковий».

«San Francisco Chronicle»

«Змушує поглянути на звичні речі свіжим поглядом, а потім знову захоплює нашу увагу».

«Los Angeles Times»

І все ж у пам'яті не вкладалося призахідне сонце, той зелений застиглий погляд на широке синє море, де розбиті серця вивалюються зі своїх ран. Сліпе небо вибілило інтелект людської кістки, злущуючи емоції з розламу й розкриваючи горе й біль усередині. І дзеркало відкриває мене, голий і вразливий факт.

Дамбудзо Маречера, «Чорне сонце»

З а милю попід найнижчою хмарою водяну гладінь розтинає скеля й починається море.

У нього багато імен. Кожній затоці, бухті, кожному потічкові давали назву так, немовби ті існували осібно. Однак це все одна велика водяна широчінь, де безглуздо проводити якісь кордони. Вона заповнює проміжки між камінням та піском, звиваючись довкола узбереж, заливаючи собою простір між континентами.

На краях світу солоні вода настільки холодна, що може горіти. Велетенські плити мерзлого моря, подібні до суші, тріщать, ламаються і зсуваються, пронизані тунелями з їхніми вічними жителями — морозними крабами, цими філософами з панцирем із живої криги. На південному мілководді розрослися ліси трубчастих черв'яків, бурих водоростей і хижих коралів. Пливе з бездумною грацією риба-місяць. У кістках та іржавому залізяччі гніздяться

трилобіти.

Море неспокійне.

На поверхні бездумно снують мешканці верхів, які живуть і вмирають із прибоєм, так ніколи й не побачивши дна під собою. Складні екосистеми процвітають у неритових басейнах та рівнинах, ковзаючи органічними осипами до краю скелястих шельфів й опускаючись нижче — туди, де нема світла.

Є тут і ущелини. Місцеві створіння — щось середнє між молюсками та дрібними богами — терпляче вичікують на глибині восьми миль під водою. У цьому безпросвітному холоді править жорстока еволюція. Примітивні істоти виділяють слиз та світяться, мерехтячи безміром неясних кінцівок. Логіка їхніх форм породжена нічними жахіттями.

Тут є бездонні стовпи води. Є місця, де гранітна й багниста основа моря розпадається на вертикальні тунелі, що тягнуться на багато миль униз, розливаючись в інші площини під таким тиском, що вода там тече густа і млява. Вона струменить крізь пори реальності, просочуючись назад, загрожуючи розмивами, залишаючи тріщини, крізь які можуть виплисти потурбовані сили.

У прохолодних проміжних глибинах крізь породу пробиваються гідротермічні отвори, й звідти пирскають хмарини перегрітої води. У цьому теплі ніжаться все своє недовге життя хитромудрі створіння, котрі ніколи не відпливають більше кількох футів від теплої, насиченої мінералами води в холод, від якого вони вмиють загинули б.

Краєвиди під водною гладінню — гори, каньйони й ліси, сипкі дюни, крижані печери і кладовища. Вода рясніє різноманіттям життя. У глибинах курсують острови на хвилях зачаклованих припливів. Деякі завбільшки як труна, малі скабки з кремнію і граніту, що ніяк не потонуть. Інші — вузлуваті каменюки завдовжки з пів милі; вони зависли за кілька тисяч футів під

поверхнею, гойдаючись на загадкових неспішних водах. На цих непотоплюваних землях мешкають цілі общини, облаштовані потаємні королівства.

На дні океану є герої й тривають brutальні війни, невидимі для жителів суші. Є боги та катастрофи.

Між небом і морем пропливають непрохані судна. Їхні тіні плямкують дно там, де воно достатньо високе, щоб до нього доходило світло. Повз прогнилі рештки інших суден пропливають торгові кораблі, дрібні риболовецькі човники й китобійні човни. Воду там удобрюють тіла моряків. Риби-сміттярі живляться очима та губами. У кораловій архітектурі є щербини, де колись були щогли та якорі. Затонулі судна оплакують або забувають, а живе дно моря бере їх і вкриває черепашками, віддає кораблі на печери муринам, гідролагам і бездомним лангустам та іншим ще страшнішим істотам.

У найглибших місцях, де фізичні закони руйнуються під вагою води, все ще повільно падають, розсікаючи темряву, тіла, багато днів опісля того, як потонули їхні кораблі.

Вони поволі розкладаються дорогою вниз. На чорні піски світового дна опускається хіба кістки, оббиті водоростями.

Краями скелястих уступів, де світлу холодну воду проковтує темрява, повзе лангуст-чоловік. Він бачить здобич і, зацікавившись-застрекотівшись, скидає капюшон зі свого мисливського кальмара й відпускає його.

Той стрілою кидається до табунця жирної макрелі, який хмариною в'ється вгорі за футів двадцять од них. Футові щупальця шваркають, наче батіг. Кальмар повертається до хазяїна, тягнучи йому напівмертву рибину, а косяк знову змикається позад нього.

Лангуст відрізає від макрелі голову та хвіст, а тулуб кидає в сітку на поясі. Закривавлену голову віддає своєму кальмарові.

Верхня частина тіла лангуста, м'яка й не захищена панцирем, чутлива до хвилинних зрушень припливу і температури. Він відчуває, як поколює його жовтяву шкіру, коли на неї накопчується мішанина вод. Хмарина макрелі раптом завмирає й розчиняється за вкритим кіркою рифом.

Лангуст піднімає руку і кличе кальмара, заспокійливо гладить його. Проводить пальцями по гарпуну.

Він стоїть на гранітному хребті, де гойдаються морські водорості й папороть, пестячи його довге підчерев'я. Праворуч від нього височіє схил пористого каміння. Ліворуч схил різко опадає і щезає в темних глибинах. Знизу піднімається холодок. Лангуст пильно вглядається у стрімку водяну синь. Угорі на поверхні брижиться світло. Внизу промені швидко розчиняються в темній воді. Він стоїть лише трохи вище межі предковічної темряви.

Сторожко крокує краєм плато. Він часто приходить полювати сюди, де здобич менш обережна, подалі від тепліших, світліших мілководь. Іноді з півми висувається цікава більша здобич, незвикла до його хитрої тактики й колючих гарпунів. Лангуст нервово тупцяє в потоці та вдивляється у відкрите море. Бува, з морських потемків піднімається не здобич, а хижак.

Довкола нього крутяться холодні вихорці. Під ногами обсипаються камінці, повільно котяться схилком і зникають з поля зору, Лангуст неспішно крокує по слизьких валунах.

Десь під ним чутно м'яке вистукування каміння. Без жодної причини або холодної течії на шкіру лангуста наповзає морозець. Каміння ворухиться, і крізь нові отвори струменят тавматургічні потоки.

У холодній воді, на краю півми з'являється щось лихе.

Мисливський кальмар лангуста панікує, і коли хазяїн знову відпускає його, той умить летить угору, до світла. Лангуст вишніплюється у темряву в пошуках джерела звуку.

Звідкілясь долинають лиховісні вібрації. Він намагається розгледіти щось у каламутній від бруду і планктону воді й помічає якийсь рух. Далеко вниз дрижить скала, більша за чоловіка. Лангуст закушує губу, бачачи, як раптом велетенський грубий камінь відривається й падає вниз.

Гуркіт від його падіння довго не вщухає.

Тепер у схилі темною плямою на тлі моря з'являється яма. Звідти ні звуку ні руху, і лангуст тривожно обмацує гарпун, зважуючи його в руці, й відчуває, як починає тремтіти.

А потім із новоявленої діри вислизає щось холодне й безколірне.

Воно бентежить око, пурхаючи з ґротескною природною легкістю, немов струпи відпадають від рани. Лангуст закликає від страху.

Потім з'являється ще одна, друга, третя — і з темряви накочується безкінечний потік. Ці з'яви рухаються, майже невидні, збираючись у купки й розсіюючись у темряві.

Лангуст укладає. Він чує дивні перешіптування, принесені припливом.

Його очі страшно розширюються, витріщуються, мало не вивалюються з орбіт, коли він бачить величезні увігнуті зуби, побрижені тіла. Звивисті мускулясті істоти у крижаній воді.

Із переляку лангуст задкує, ноги ковзають на слизькому камінні. Він намагається заспокоїтися, але пізно — з горла вириваються тихі, спотворені водою звуки.

Темні створіння під ним смикаються одним лінивим хижим порухом. Лангуст бачить чорноту безміру очей і знає, що ті на нього дивляться.

А потім вони піднімаються з глибин зі страхітливою грацією й опиняються просто над ним.

Частина I

Канали

1

У же за десять миль за містом річка слабне, цівочкою вливаючись у солоне гирло, що живить Залізну бухту.

Човни, що рушають на схід із Нового Кробузона, потрапляють у пониззя. На півдні розсипані хатки й маленькі протрухлі причали, де рибалять сільські трудівники, поповнюючи свій нехитрий раціон. Їхні діти боязко махають руками мандрівникам. Час од часу трапляються пригірок, скеля чи невеликий перелісок — місця не надто придатні до обробітку, але здебільшого земля рівна, без каміння.

Із палуб матросам видно низки живоплоту, дерев та ожини, а за ними смужки полів. Це край Зернової спіралі, довгий виток сільськогосподарських угідь, що живить місто. Під час оранки чи сівби — залежно від пори року — там завжди побачиш чоловіків та жінок, які орють чорнозем або палять стерню. Поміж полів мляво повзуть баржі — каналами, прихованими поміж берегів та рослинності. Вони без упину снують між столицею та іншими землями. Возять за місто хімікати й пальне, камінь, цемент і предмети розкоші. Повз гектари землі, всипані хутірцями, хатами і млинами, а повертаються, навантажені мішками із зерном та м'ясом.

Ця валка ніколи не зупиняється. Новий Кробузон ненаситний.

*

Північний берег Великої Смоли менш заселений.

Це обшир, порослий чагарниками й затягнутий болотами. Він сягає на понад вісімдесят миль, поки передгір'я і невисокі гори, що наповзають на нього із заходу, не закриють його повністю. Оточені річкою, горами та морем, скелясті зарослі пустельні. Якщо там і є якісь інші мешканці, крім птахів, то на очі вони не потикаються.

Белліс Колдвин сіла на човен, що їхав на схід, в останню чверть року, у пору безперервних дощів. Перед її очима розстилися

розмочені в багнюку поля. З напівголих дерев скрапувала вода. Їхні силуети виділялися на тлі хмар вологими чорними плямами.

Згодом, коли Белліс подумки верталася до цього невеселого часу, вона чудувалася, наскільки детальними були спогади. Пам'ятала геліотання зграї гусей над човном, запах живиці й землі, шиферний відтінок неба. Згадувала, як шукала очима живопліт, але так і не знайшла. Лиш ниточки диму в суціль вологому повітрі та приземкуваті хатки із закритими від негоди віконницями.

Слабке погойдування трав на вітрі.

Вона стояла на палубі, закутана в шаль, і все дивилася й дослухалася — чи не вигулькне десь дітлашня або рибалка, чи не вийде хтось поратися коло свого обчухраного негодою садка. Але чула тільки дике птаство. Єдині людські силуети належали опудалам з незворушними, ледве видними рисами.

Подорож була не аж яка довга, та згадка про неї ширилася, мов зараза. Вона відчувала себе прив'язаною до міста, що лишилося позаду, і хвилини натягувалися, наче струни, коли вона покидала його, і вповільнювалися, чим далі вона їхала, подовжуючи в часі її невеличку подорож.

А потім хвилини обірвались, і її швиргнуло сюди, саму-самісіньку й так далеко від дому.

Набагато пізніше, коли вона була за багато миль від усього, що знала, Белліс прокинеться, здивована, що їй наснилося не місто, котре служило їй домом більш як сорок років. А снився короткий відрізок ріки, побитий негодою оцупок землі, що оточувала її лише пів дня.

У тихій заплаві за кілька сотень миль од скелястого берега Залізної затоки стояли пришвартовані три блаженські кораблі. Їхні якорі глибоко вгрузли в намул, а ланцюги за довгі роки поросли черепашками.

Для моря вони вже нікуди не годилися. Вимащені смолою, з пеньками замість мачт, на кормі й на носі кожного корабля гойдалися нетривкі дерев'яні споруди. Комин давно не димів і обріс кіркою з пташиного посліду.

Кораблі стояли тісно. Вони були оточені бакенами, нанизаними на колючий ланцюг. Три древні судна стояли собі окремо на своєму клаптикові моря, непідвладні жодній течії.

Вони притягували погляд. За ними спостерігали.

На іншому кораблі подалік Белліс піднялася до ілюмінатора і втупилася у них, як робила це не раз за останні кілька годин. Склавши руки під грудьми, вона припала до скла.

Каюту не надто гойдало. Море під нею рухалося так повільно і слабо, що майже непомітно.

Попільно-сіре небо розбрякло від вологи. Берегова лінія та скелясті пагорби, що оточували Залізну затоку, здавалися побитими негодою й холодними, то тут то там виднілися ріденькі кущики пирію і блідої від ропи папороті.

Нічого темнішого за ті дерев'яні корпуси не було на видноколі.

Белліс повільно опустила на койку й узяла свій недописаний лист. Він був у формі щоденника, деякі рядки й абзаци відділені датами. Перечитуючи написане, вона відкрила бляшану коробочку зі скрученими сигариллами й сірниками. Запалила одну, глибоко вдихнула й лише витягнувши з кишені авторучку та додавши кілька коротких слів, видихнула дим.

Черепота, 26 ріндена 1779. На борту «Терпсихори».

Уже майже тиждень минув відтоді, як ми покинули причал у Гирлі Смоли, і я рада, що ми нарешті рушили. Місто препаскудне.

Ночувала я у себе в каюті, як ті радили, а дні проводила на власний розсуд. Спершу вирішила роззирнутися на місцевості. Ця тонка, як стрічка, смуга землі простяглася близько милі на північ та південь гирла, розділена водою. Щодня до кількох тисяч жителів

приєднуються дуже багато нових, які приїжджають з міста на світанку, пробираючись із Нового Кробузона човнами і возами на роботу. Щоночі місцеві бари й борделі репаються від моряків, котрих ненадовго відпустили на берег.

Як мені кажуть, більшість солідніших кораблів проїжджають зайві кілька миль до Нового Кробузона й розвантажуються в доках Келлтрі. Доки Гирла Смоли от уже дві сотні років не працювали на більш як половині потужностей. Вивантажуються там хіба торгові пароплави та пірати — їхній вантаж геть так само з'явиться в місті, але в них нема ні часу, ні грошей на зайві кілька миль і додаткове мито, що упровадила влада.

Кораблі не закінчуються. Залізна затока переповнена суднами — ті причалюють на перепочинок після тривалої подорожі, у пошуках прихистку від моря. Торгові кораблі з Їнурр Кетта, Хадога і Шанкелла, на шляху до й від Нового Кробузона, стають на якір поблизу Гирла Смоли, щоб їхні екіпажі могли відпочити. Іноді, далеко в середині затоки, я бачила, як бавляться і полюють морські вірми, випущені з вуздечок своїх суден-колісників.

Економіка Гирла Смоли живе не тільки проституцією та піратством. Місто переповнене промисловими райончиками і потаємними коліями. Воно століттями живе з кораблебудівництва. Берегова лінія втикана десятками верфей, стапелі щиряться, мов дивні ліси з вертикальних балок. Де-не-де маячать примарні недобудовані судна. Триває невпинна, гучна і брудна робота.

Вулиці тут перерізані невеликими приватними залізницями, якими перевозять деревину чи паливо абощо з одного боку Гирла Смоли до іншого. У кожної окремої компанії побудована власна лінія, на всяку потребу, і кожна ревно охороняють. Місто — це хаотичний клубок залізничних колій, і в усіх одна дорога.

Не знаю, чи тобі це відомо, чи ти бував колись у цьому містечку.

У людей тут двоїсті стосунки з Новим Кробузоном. Гирло Смоли й одного дня не встоїть без патронату столиці. Вони це знають і тому обурюються. Та їхня похмура незалежність — напускна.

Мені довелося пробути там майже три тижні. Капітан «Терпсихори» дуже здивувався, коли я сказала, що не попливу з ними від Нового Кробузона, а приєднаюся до них уже у Гирлі Смоли, але я наполягла, бо інакше ніяк. Моє становище на кораблі було обумовлене моїм нібито знанням мови лангустів Салкрікалтора. До відплиття лишалося менше місяця — щоби встигнути перетворити цю брехню на правду.

Я підготувалася. Свої дні в Гирлі Смоли проводила у компанії Маріккатча, немолодого лангуста, котрий згодився давати мені уроки. Щодня я йшла до солоних каналів кварталу лангустів. Сиділа на низенькому балконі, що оперізував його кімнату, а він обпирався укритим панцирем нижнім тілом на якийсь напівзатоплений предмет меблів й чухмарив свої кістляві людські груди, виголошуючи промови з води.

Це було важко. Він не вмів читати. Він не навчений учитель. Він не покидає місто тільки тому, що якийсь нещасний випадок чи хижак скалічив його й у нього лишилася одна нога з лівого боку, тому тепер він не може вполювати навіть найнеповороткішу рибу в Залізній затоці. З цього вийшла би гарна історія, якби я написала, що прив'язалася до цього милого сварливого дідугана, але правда в тому, що він ще та паскуда й нудний, як смерть. Але не мені жалітися. Вибору не було. Треба було зосередитися й навчитися кількох фокусів, примусити себе увійти в мовний транс (ох і нелегко ж дається! Це я так давно закинула, що мозок мій став настільки неповороткий, аж гидко) і вбирати кожне його слово.

Уроки наші були поспішні й безсистемні — місиво, а не уроки, але до того, як «Терпсихора» стала на якір, я вже мала якесь робоче

поняття його цокальної мови.

Я лишила озлобленого старого гада киснути в його застійній воді, а сама переїхала до каюти — цієї, з якої тобі зараз пишу.

Ми відчалили від порту в Гирлі Смоли вранці пиледілка, неспішно прямуючи до пустельних південних берегів Залізної затоки, за двадцять миль од міста. У стратегічних точках по краю затоки, у непримітних купках неподалік від ребрастих ландшафтів та соснових лісків я запримітила кораблі. Про них ніхто не говорить. Я знаю, що це кораблі уряду Нового Кробузона. Капери й інші.

Сьогодні черепота.

• • •

Далі — у повній книжці «Шрам».
nashaknyga.com.ua